

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.04.2017, sp. zn. 25 Cdo 3556/2016, ECLI:CZ:NS:2017:25.CDO.3556.2016.1

Číslo: 133/2018

Právní věta: Zemřel-li v době od 1. 1. 2014 poškozený, jenž utrpěl újmu na zdraví před tímto datem, stávají se součástí pozůstalosti (§ 1475 odst. 2 a § 3069 o. z.) nároky na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění, které poškozený za svého života uplatnil u soudu.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 27.04.2017

Spisová značka: 25 Cdo 3556/2016

Číslo rozhodnutí: 133

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Dědění, Náhrada škody, Náhrady při ublížení na zdraví a při usmrcení (o. z.)

Předpisy: § 2009 odst. 2 o. z.

§ 2958 o. z.

§ 3069 o. z.

§ 3079 o. z.

§ 579 odst. 2 obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalované proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 22. 4. 2016, sp. zn. 69 Co 97/2016.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. S. H., se žalobou podanou u Obvodního soudu pro Prahu 8 dne 13. 8. 2014 domáhala náhrady újmy na zdraví s odůvodněním, že byla zraněna při dopravní nehodě 9. 5. 2013, proto žádá bolestné a náhradu za ztížení společenského uplatnění podle zákona č. 40/1964, občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013 (dále též jen „obč. zák.“), ve výši 15 000 000 Kč v souladu s vyhláškou č. 440/2001 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění. Žalobkyně zemřela dne 20. 10. 2014.

2. Obvodní soud pro Prahu 8 usnesením ze dne 26. 1. 2016, č. j. 7 C 122/2014-45, rozhodl, že v řízení se na místo s dosavadní žalobkyní pokračuje s jejím procesním nástupcem D. H., který podáním ze dne 5. 3. 2015 navrhl, aby řízení pokračovalo, neboť byl usnesením Obvodního soudu pro Prahu 5 ze

dne 3. 3. 2015, č. j. 32 D 1348/2014-82, potvrzen jako jediný dědic původní žalobkyně, která zemřela v průběhu řízení. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že žalobkyně ztratila způsobilost být účastníkem řízení dříve, než bylo pravomocně skončeno, a povaha věci v souladu s § 107 odst. 2 o. s. ř. umožňuje pokračovat s jejím právním nástupcem.

3. K odvolání žalované Městský soud v Praze usnesením ze dne 22. 4. 2016, č. j. 69 Co 69/2016-97, usnesení soudu prvního stupně potvrdil. Dospěl k závěru, že z ustanovení § 1475 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 2014 (dále též jen „o. z.“), vyplývá, že pozůstalost tvoří i práva vázaná výlučně na osobu zůstavitele, pokud byla zůstavitelem před jeho smrtí uplatněna žalobou u soudu. Právo na bolestné i náhradu za ztížení společenského uplatnění je právo vázané výlučně na osobu, avšak v projednávané věci uplatnila žalobkyně tato práva u soudu jako orgánu veřejné moci, a proto jsou součástí pozůstalosti. Z žádného ustanovení občanského zákoníku nevyplývá, že smrtí věřitele tato práva zanikají. Kromě toho se nároky z újmy na zdraví způsobené následkem dopravní nehody ze dne 9. 5. 2013 uplatňují přímo vůči pojistiteli škůdce podle § 9 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla, a nejde tedy o nároky osobní povahy.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Usnesení odvolacího soudu napadla žalovaná dovoláním, jehož přípustnost dovozuje z toho, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodovací praxi odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena. Formuluje otázku, zda v případě, že k porušení povinnosti stanovené právními předpisy došlo v období do 31. 12. 2013, zatímco k úmrtí poškozeného po tomto datu se pro přechod práv vázaných výlučně na osobu zůstavitele použije dosavadní právní úprava, tj. zákon č. 40/1964 Sb., či úprava nová, tj. zákon č. 89/2012 Sb. Má za to, že odvolací soud nezdůvodnil, ze kterého z přechodných ustanovení nového občanského zákoníku vycházel, a proto je jeho rozhodnutí nepřezkoumatelné. Namítá, že aplikace § 1475 o. z. na daný skutkový stav není správná a že mělo být použito ustanovení § 3079 odst. 1 o. z., které se vztahuje na vznik, změnu a zánik práv, ve spojení s § 579 odst. 2 obč. zák. Dále pokládá otázku, zda v posuzovaném případě právo zemřelé poškozené na bolestné a náhradu za ztížení společenského uplatnění přechází na dědice či nikoli. Podle dovolatele odvolací soud nesprávně vyložil § 2009 odst. 2 o. z., neboť smrtí věřitele zaniká právo na bolestné a náhradu za ztížení společenského uplatnění a z podstaty věci je vyloučeno, aby se součástí pozůstalosti stalo zaniklé právo. Navrhl proto, aby bylo usnesení změněno tak, že se řízení zastavuje.

III.

Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou - účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř. a je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť dovolacím soudem dosud nebyly vyřešeny otázky, zda pozůstalost ve smyslu § 1475 odst. 2 o. z. tvoří i právo na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění, bylo-li uznáno či uplatněno u orgánu veřejné moci, a zda lze ustanovení § 1475 odst. 2 o. z. na základě přechodného ustanovení § 3069 o. z. aplikovat také na případy, kdy újma na zdraví vznikla v době do 31. 12. 2013, zatímco v době po tomto datu bylo právo na náhradu újmy uplatněno u orgánu veřejné moci a poškozený zemřel. Dovolání není důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

6. Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.), které dovolatelka uplatňuje jako dovolací

důvod, může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

Podle § 579 odst. 2 obč. zák. smrtí věřitele právo zanikne, bylo-li plnění omezeno jen na jeho osobu; zanikne i právo na bolestné a na náhradu za ztížení společenského uplatnění.

Podle § 1475 odst. 2 o. z. pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci.

Podle § 2009 odst. 2 o. z. smrtí věřitele právo zanikne, bylo-li plnění omezeno jen na jeho osobu.

7. Nároky na náhradu za bolest (tělesné a duševní strádání při škodné události a v době léčení) a ztížení společenského uplatnění (trvalé zdravotní následky projevující se v omezené možnosti zapojení do různých životních činností) podle § 444 odst. 1 obč. zák., ač nazývané škodou na zdraví, měly povahu nemajetkové újmy, dotýkající se osobnostní integrity poškozeného garantované základním právem na zdraví. S ohledem na tento charakter práva spojeného s osobou poškozeného i na explicitní vyjádření v § 579 odst. 2 obč. zák., které nebylo doprovázeno žádnou další úpravou pro oblast dědění, se judikatura i doktrína v zásadě shodly na závěru, že nárok na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění je vázán výlučně na osobu poškozeného bez ohledu na to, zda byl uznán nebo uplatněn u orgánu veřejné moci. Nároky poškozeného, který posléze zemřel, tak nepřecházely na dědice ani v případě, že byly již pravomocně přiznány soudním rozhodnutím (srov. rozhodnutí publikovaná pod č. 31/1973 a č. 20/1966 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále též jen „Sbírka“). Zemřel-li dovolatel (ztratil způsobilost být účastníkem řízení) v průběhu dovolacího řízení, okamžikem jeho smrti zanikl uplatněný nárok na náhradu za ztížení společenského uplatnění (předmět dovolacího řízení) podle § 579 odst. 2 věty za středníkem, obč. zák., aniž by došlo k jeho přechodu na dědice (k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 8. 2008, sp. zn. [25 Cdo 3514/2007](#), publikované pod C 6554 v Souboru civilních rozhodnutí NS, C. H. Beck, dále též jen „Soubor“, a ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. [25 Cdo 1025/2010](#)).

8. Zatímco úprava účinná do 31. 12. 2013 (ustanovení § 579 odst. 2 obč. zák.) podávala zcela jasnou odpověď na tuto otázku, současná úprava, účinná od 1. 1. 2014 v § 2009 odst. 2 o. z. dovětek o zániku práva na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění neobsahuje. Proto je namístě dovodit, že právo na náhradu nemajetkové újmy na zdraví má sice charakter práva osobně spojeného s osobou poškozeného, nezaniká však jeho smrtí bezvýjimečně, resp. zákon může stanovit výjimky, kdy toto právo přechází na dědice. Takovou výjimku zakládá právě ustanovení § 1475 odst. 2 o. z., v němž je nově pozůstalost vymezena tak, že tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci. Jde tedy o jednoznačnou dikci, stanovící podmínky, za nichž se právo vázané na osobu poškozeného může stát předmětem dědění.

9. Takové pojetí odpovídá proklamované diskontinuitě s předchozím občanským zákoníkem a i důvodová zpráva k tomuto ustanovení nového občanského zákoníku, byť může být toliko doplňujícím vodítkem při interpretaci právních norem (rozhodující je výklad textu a účelu zákona), jednoznačně osvětluje záměr zákonodárce, že „posun oproti stávající úpravě je zejména v opuštění široce formulovaného pravidla § 579 stávajícího obč. zák. o zániku subjektivních práv a povinností vázaných jen na osobu dlužníka nebo věřitele jeho smrtí. Podle § 1475 odst. 2 spadají do pozůstalosti i subjektivní práva a povinnosti zakládající se pouze na osobních poměrech zůstavitele, pokud byly jako dluh uznány nebo jako pohledávka uplatněny tak, že to vede k určení nebo uspokojení nároku zásahem veřejné moci. Důsledkem toho přejdou do pozůstalosti např. i zůstavitelova práva na bolestné, na satisfakci v penězích apod., byla-li za jeho života uznána nebo zažalována.“ Tento závěr sdílí i část právnícké literatury, srov. např. Kindl, T. in Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol.

Občanský zákoník. Komentář. Svazek V. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, str. 532. Jde zjevně o návrat k poměrům, které v této oblasti panovaly za účinnosti Obecného zákoníku občanského z roku 1811 (srov. § 531 a § 1325) a které i tehdejší judikatura vymezila tak, že „bolestné jest zděditelné pouze tehdy, bylo-li za života poškozeného buď smlouvou (smírem) uznáno nebo poškozeným soudně vymáháno“ (k tomu srov. např. plenární rozhodnutí bývalého rakouského Nejvyššího soudu ve Vídni ze dne 17. 6. 1913 Pres 169/13, judikát č. 204, Nowakova sbírka č. 1503, či na něj odkazující rozhodnutí NS Rv I 183/23, Sbírka rozhodnutí, Vážný). Navíc i podle ustanovení § 335 zákona č. 141/1950 Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 1951 do 31. 3. 1964, závazek k náhradě bolestného a k náhradě za zohyždění nezanikal smrtí oprávněného, byl-li nárok již oprávněným uplatněn.

10. Pro úplnost lze poukázat na odlišnost ustanovení § 328 odst. 1 zák. práce, podle kterého platí, že peněžitá práva zaměstnance jeho smrtí nezanikají. Z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 7. 4. 2011, sp. zn. [21 Cdo 936/2010](#), uveřejněného pod č. 152/2011 Sbírky, se podává, že právo zaměstnance na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění, které vzniklo od 1. 1. 2007, smrtí zaměstnance nezaniká; v plné výši se stává předmětem dědění a přechází na toho, komu tato pohledávka podle výsledku dědického řízení připadla. Z textu ustanovení § 328 odst. 1 zák. práce i citovaného rozsudku je zřejmé, že toto právo smrtí nezaniká a pohledávka se stává předmětem dědického řízení, aniž by muselo být toto právo uznáno či uplatněno u orgánu veřejné moci, tak jak odlišně vyplývá z § 1475 odst. 2 o. z. Navzdory nálezu sp. zn. [IV. ÚS 444/11](#), který prosazuje zásadu jednotnosti a bezrozpornosti právního řádu a zásadně zapovídá odlišný přístup k obdobným právním institutům v jednotlivých právních odvětvích, je zřejmé, že zákonodárce se rozhodl pro odlišnou úpravu přechodu nároku na náhradu nemajetkové újmy na zdraví podle občanského zákoníku a zákoníku práce. Takový přístup zákonodárce, který vyplývá z výkladu § 1475 odst. 2 o. z. ve srovnání s § 328 odst. 1 zák. práce věty za středníkem, lze respektovat, přičemž nelze přehlédnout, že nová občanskoprávní úprava se s pracovněprávní sblíží oproti zcela rozdílnému stavu panujícímu do 31. 12. 2013.

11. Lze tedy uzavřít, že uplatnil-li poškozený za svého života u soudu nároky na náhradu nemajetkové újmy na zdraví vyjmenované v § 2958 o. z., tvoří tyto nároky podle zákona č. 89/2012 Sb. v případě jeho smrti pozůstalost a mohou přejít na dědice. Zbývá pak vyřešit, zda se toto pravidlo použije i v případě, že škodná událost nastala před účinností zákona č. 89/2012 Sb., avšak poškozený zemřel již za účinnosti nového občanskoprávního kodexu.

12. Podle § 3079 odst. 1 o. z. právo na náhradu škody vzniklé porušením povinnosti stanovené právními předpisy, k němuž došlo přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, se posuzuje podle dosavadních právních předpisů.

13. Podle § 3069 o. z. se při dědění použije právo platné v den smrti zůstavitele.

14. Jestliže k porušení právní povinnosti řidiče, který způsobil původní žalobkyni újmu na zdraví, došlo za účinnosti zákona č. 40/1964 Sb., řídí se základ a výše nároků poškozené tímto předpisem. Okolnost, že po uplatnění nároku u soudu žalobkyně zemřela již za účinnosti zákona č. 89/2012 Sb. (dne 20. 10. 2014), znamená, že nedošlo k zániku jejích práv na náhradu za újmu na zdraví podle 579 odst. 2 obč. zák. a že v otázkách dědění se uplatní přechodné ustanovení § 3069 o. z., které je standardním pravidlem dědického práva, zakládajícím použitelnost té právní úpravy, jež byla účinná v den smrti zůstavitele (Svoboda, J., Klička, O.: Dědické právo v praxi. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 19, a Fiala, R., Drápal, L. a kol.: Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 618). Jde o princip nepravé zpětné účinnosti (retroaktivity), který počítá s použitím nové právní úpravy na právní vztah, jinak podléhající právní úpravě předešlé. Na tomto principu, jenž je i z hlediska ústavních principů přípustný, je nový občanský zákoník založen (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 6. 2015, sp. zn. [21 Cdo 3612/2014](#), uveřejněný pod č. 4/2016 Sbírky, a usnesení téhož soudu ze dne 18. 4. 2017, sp. zn. [30 Cdo](#)

[89/2015](#)). Znamená to tedy, že veškeré otázky hmotného práva spojené s děděním (s výjimkou dílčích otázek řešených speciálně ustanoveními § 3070 až 3072 o. z., o něž však v posuzované věci nejde) po zůstaviteli zemřelém od 1. 1. 2014, včetně předmětu dědictví, se řídí úpravou dědického práva podle zákona č. 89/2012 Sb.

15. Z toho je pak zřejmé, že na dědice poškozené, která utrpěla újmu na zdraví v době do 31. 12. 2013, přechází děděním nároky na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 444 odst. 1 obč. zák., jestliže poškozená zemřela po uvedeném datu, avšak tyto nároky za svého života uplatnila u soudu. Tehdy totiž právo poškozeného na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění smrtí poškozeného nezaniká a v plné výši se stává předmětem dědického řízení za podmínek uvedených v § 1475 odst. 2 o. z.

16. Protože je napadené rozhodnutí z pohledu uplatněného dovolacího důvodu správné, Nejvyšší soud dovolání žalované podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.